

Közéleti lelkiismeretünk ébresztője

- a máig köztünk élő Vajda Gábor

A Vajda Gáborra emlékezőt nehéz feladat várja, mert mint ahogyan a nagy magyar filozófus szerette mondogatni: „a teljes ember közéleti ember is”. Vajda Gábor izzig-vérig az volt: teljes életet élt köztünk, mindennapos párbeszédet folytatott a korrallal, pörlekedett eszmei ellenfeivel, sokat gondolkodott rólunk, még többet cselekedett a közösségünkért.

Csendes, nem tolakodó ember volt, de amikor arról volt szó, hogy közösségi érdekeket kell megvédeni, a beszédét „kihangosította”. Mindenkitől számonkérte a mércéinek való megfelelést és az elhivatottságot, de önmagához is szigorú volt. Meggondolt kérdéseivel, mérlegelő válaszaival, rendezett eszmevilágával messze kiemelkedett követői és ellenfelei közül.

Érzésvilága a közösség sorsa iránti aggodalommal, zaklatottsággal volt teli. Talán éppen ennek lett az áldozata. A halál túl korán ragadta el - sok alkotó évet elrabolva.

Hornyik Miklóssal lelki rokon volt. Munkásságuk egymást jól kiegészítette. Irodalomtörténeti és irodalomkritikai munkásságuk a gondolkodás nagyon erős vérvonalát képezi, amelyet nehezen kezd ki bármilyen ellenfél, még ha az szolgálalelkűségre támaszkodik, politikai hatalmat hív is segítőnek. Ők ketten a szépirodalmat nem engedték fetiszálni, céljait és értékeit elrejtteni mindenki szemelől. Védtek a politika alantasságaival szemben, de ugyanannyira a „szakavatott esztétika mérnökei”-nek semmitmondó, csupán sine curát (gond nélküliséget) jelentő furfangos, igen gyakran tartalmatlanságot magasztaló hamisságaitól is.

Vajda Gábor irtózott attól, hogy a közérdeket a magánérdekek kiszorítsák, vagyis, hogy a magánérdeket közérdekként tüntessék fel. Ugyanakkor nem félt kimondani a véleményét.

„Liberæe sunt nostræe cogitationes (Gondolataink szabadok)” – vallotta. Nem félt, s ezáltal önmagának máris demokrata volt. Mások ezt a

bátorságot nem nagyon tisztelték nála, gyakran vonták meg tőle az érvényesülés lehetőségeit. Legalább is e lehetőségeket évtizedekkel késleltették. Az állam kommunikációs csatornáin keresztül nem juttattak neki semmit. A kisebbségi sorsban általánosan elterjedt „én neked - te nekem” lehetőségével sem élt. Önféjű volt, kevés kompromisszumot kötött az életben. Nagyon-nagyon megkésve, s inkább a szerencsének köszönhetően érvényesült. Pedig bírálatai személy szerint senkit sem sértettek magánemberi értékeiben. Egy kritikus számára alig van ennél nehezebb feladat, akaratlanul is belegázolhat bárki becsületébe. Neki azonban sikerült ezt a veszélyt elkerülni. Mégis sokan sértettnek érzik magukat. Ezek azonban nem tisztázták le önmaguk előtt közéleti szerepvállalásukat, erkölcsi elhivatottságukat, nem vállalták a „teljes megmérettetés kockázatát” az etikai és közéleti mérlegen. Hamiskártyásként is közmegebecsülésért kapadoztak. Vajda Gábor, a mester azonban ismét nyitottá tette a megbecsülés hierarchiáját, a rangos besorolást. Várjunk vele - mondta. Mindent újra kell értékelni.

Eszmetörténész volt a javából. A Magyar-ságotudományos Társaság, szerencséjére, vállalta fő művei megjelentetését. Prof. dr. Gábrity Molnár Irén és Mirnics Zsuzsanna mint a Társaság tudományszervezői felfigyeltek azonnal a kézirat eredeti, újat mondó értékeire és lelkesen felkarolták a megjelentetését, abból indultak ki, hogy egy olyan kapitális műről van szó, amely csak a jövőben fogja megmutatni igazi értékeit. Időtálló.

Vajda Gábor egy új irodalomtörténeti és irodalomkritikai meglátásnak nyitott ösvényt a vajdasági- délvidéki magyar szépirodalom értékelésében.

Vajda Gábor olyan „munkamegszállottságú”, „munkaittas” ember volt, amilyen munkabírású

ritkán születik. Munkásságát biztosan folytatni fogják. Művének lesz folytatója.

Érdemes folytatni.

Vajda Gábor másik nem kisebb érdeme, hogy ő maga a legnagyobb szerepek egyikét vállalta a szellemi közéletben. Az Aracs civil szervezetben Gubás Jenő fáradtságát nem ismerő munkatársa volt.

Vajda Gábor az Aracs folyóirat szerkesztési koncepciójának és programjainak egyik kidolgozója. Mint az Aracs első főszerkesztője a délvidéki magyar szellemi közéletet ismét integrálta az egyetemes magyar szellemi közéletbe és eszmei körforgásba. Véget vetett a szerb politikai hatalom iránti behódolásnak, csúszás-mászásnak, talpnyalásnak, hízelgésnek.

A folyóirat alapvető igazsága a már kétszáz éve tapasztalt jelenség: Szerbiába és Szerbiában északról terjednek dél felé a haladó eszmeáramlatok, és nem fordítva. Fordítva az elnyomás fondorlatos gondolatai termelődnek újra és megújulva. Ennek pedig semmi köze az európai humanista hagyományokhoz és a másság értékeinek tiszteletéhez és megbecsüléséhez.

Újralapozva könyveit és az általa szerkesztett Aracs folyóirat számait, nem látunk kivetni valót.

Számos gondolata és munkatársainak a gondolata ma is jelen van, és ott van a körforgás-

ban, állandóan nyugtalanítja a közvéleményt, a szellemi közéletet.

Bár a hivatalos egyetemi körök gyűlölik, megkerülik, lebecsülik, agyonhallgatják - bírálni mégsem merik.

Vajda Gábor hitelezte az idő múlását. A „jövő neki dolgozik”.

A ki nem mondott irigység légköre veszi körül.

Vajda Gábor rést ütött a szerb hatalom által dirigált kisebbségi szellemi élet falán. Nyilat eresztett a falon belül lévő bénaságba vagy inkább jóleső lustaságba és szellemi betokosodottságba, éppen abba, amit a szerb politikai hatalom el akart érni és máig is „ápol”. Vajda Gábor azonban ezt a falat képtelen volt lebontani. Vanak és lesznek követői is, éppen ezért lehetlenség róla nem megemlékezni. Ilyen mulasztást nem szabad elkövetni, ha valaminek van folytatása, Vajda Gábor alkotó értékeit nem szabad kisajátítani, hanem folytatni kell. Legyen tiszta a lelkiismeret és elégedett, hogy az eddigi munka és akarat megtette azt, amit meg kellett tenni a közösségért.

Másokat cselekvésre ösztönzött, s ez legyen elégtétel.

Ha a gondolat, az eszme néha türelmetlen, csak azért van, mert a cselekvésnek kevés idő áll a rendelkezésére.

Bp. 2013. április. 20.

Szent Imre, Kalocsa, Érseki palota, 1968